

PATRIARHII BIBLICI ȘI „PREOȚIA” ANTEMOZAICĂ

Prof. GEORGE-ANTONIU NICOARĂ

Preliminarii

Nu există religie care să nu cunoască preoția. În toate religiile, o anume categorie de oameni sunt socotiți intermediari între semenii lor și divinitate, aducând jertfe și rugăciuni în numele acestora, iar din partea divinității, belșug de daruri materiale și spirituale asupra oamenilor¹.

Cele două Testamente ale Sfintei Scripturi alcătuiesc o unitate indisolubilă, fiind într-o legătură organică și armonică, de natură internă și omogenă, ambele conținând împreună Cuvântul lui Dumnezeu².

În acest sens, de-a lungul vremii, multe analogii au fost propuse de iluștrii teologi bibliști, iar exemplele pot continua pentru a ne ajuta să înțelegem această unitate deplină existentă între cele două Testamente. Așadar, Vechiul Testament este numit izvorul din care a ieșit Noul Testament³; el reprezintă pentru Legea cea Nouă ceea ce este rădăcina pentru floare⁴ și mai poate fi privit ca temelia sau fundația pe care se ridică întreaga zidire a Noului Legământ⁵.

Trecând în dimensiunea liturgico-simbolică a creștinismului am putea asemena Vechiul Legământ cu acea prescură, care stă cu smerenie la proscomidiar, iar desăvârșirea lui prin Legământul cel Nou, cu actul prefacerii prescurii în Sfântul Trup al Mântuitorului Hristos, care devine Jertfă de răscumpărare. Deci, vedem ce ar rămâne Vechiul Testament fără împlinire: exact ceea ce rămâne prescura fără prefacere - o simplă pâine dospită, cel mult binecuvântată.

Toate aceste analogii ne pot face să pricepem valoarea Legii Vechi, atât în sine, cât și ceea ce înseamnă ea în lumina Legii celei Noi a iubirii. Fără

¹ Ierom. drd. MODEST ZAMFIR, *Preoția Vechiului Testament*, articol publicat în *Revista Mitropolia Ardealului*, Anul XXV, Nr. 7-9 (iulie-septembrie) / 1980, p. 599.

² Pr. Prof. MIRCEA CHIALDA, *Raportul dintre Vechiul și Noul Testament (Unitatea Sfintei Scripturi)*, articol publicat în *Revista Biserica Ortodoxă Română - buletinul oficial al Patriarhiei Române*, Anul XCIX, Nr. 5-6, mai-iunie 1981, p. 543.

³ Pr. Prof. VLADIMIR PRELIPCEAN și Pr. Prof. GRIGORE T. MARCU, *Cuvântul lui Dumnezeu în viața Bisericii*, în *Revista Studii Teologice*, Seria a II-a, Anul XXII, Nr. 1-2, ianuarie-februarie 1971, p. 34.

⁴ Pr. Prof. NICOLAE NEAGA, *Hristos în Vechiul Testament*, Ediția a IV-a revăzută și îngrijită de Pr. Prof. Univ. Dr. IOAN CHIRILĂ, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, p. 238.

⁵ Pr. Prof. VLADIMIR PRELIPCEAN și Pr. Prof. GRIGORE T. MARCU, *art. cit.*, p. 34.

Vechiul Testament, Noul s-ar înfățișa ca un arbore căruia i s-ar tăia rădăcina și ar fi suspendat în aer, fără suport real și istoric⁶, iar a rupe legătura dintre ele înseamnă nu numai a distruge unitatea Sfintei Scripturi și a revelației divine, ci și a lovi în însăși învățătura hristologică, centrul și esența religiei creștine⁷.

Dacă privim preoția în Vechiul Testament, știm, în mod cert, că ea a fost instituită de Dumnezeu prin Moise și organizată după prescripțiile divine de către acesta și fratele său, Aaron. Însă, înainte de aceasta, observăm că exista totuși o formă de preoție neînstituită efectiv de Dumnezeu, dar practică cu multă vrednicie de dreptii și patriarhii Vechiului Testament, care prin aceasta își manifestau legătura lor cu Creatorul.

Tocmai din aceste considerente, în prezentul studiu vom încerca să abordăm primele expresii ale cultului divin din zorii omenirii, prin care oamenii, înainte de a primi Legea, au adus jertfe bine-plăcute Domnului și „*au chemat numele lui Dumnezeu*” (cf. *Facerea* 4, 26).

În cele ce urmează, în primul capitol îi vom identifica pe cei mai longevivi dintre patriarhii Vechiului Testament, pentru a înțelege că aceste vârste impresionante sunt datorate viețuirii lor sfinte și binecuvântării lui Dumnezeu, iar în al doilea capitol, care este și centrul studiului, vom aborda „preoția” antemozaică, cu câțiva dintre reprezentanții ei și cu modurile prin care și-au manifestat primii oameni relația cu Dumnezeu, toate acestea fiind considerate primele acte de cult.

I. Longevitatea patriarhilor antediluvieni - semnul vieții sfinte și al binecuvântării divine

Dacă citim capitolul 5 al Cărții *Facerea*, inevitabil ne vom pune multe semne de întrebare atunci când vom vedea că vârstele primilor oameni erau suprinzător de mari, apropiindu-se de un mileniu, ceea ce pentru oamenii din zilele noastre este într-adevăr șocant.

Cum se explică lungimea vieții primilor oameni? Dumnezeu l-a creat pe om nemuritor. Păcatul l-a făcut muritor. Însă păcatul de-abia intrase în neamul omenesc și nu pricinuisese încă stricăciunea pe care a cauzat-o odată cu trecerea timpului. Pe măsură ce timpul trece, vedem că stricăciunea sporește și se micșorează durata de viață⁸.

Longevitatea a fost o binecuvântare a lui Dumnezeu asupra oamenilor drepti, ea scăzând pe măsură ce păcatul și răutatea se instalase în oameni. Astfel, de la Adam la Noe, media de viață era între șapte sute și o mie de ani, de la Noe la Avraam, două sute - șase sute de ani, de la Avraam la Iosua, o sută

⁶ *Ibidem*.

⁷ Pr. Prof. MIRCEA CHIALDA, *art. cit.*, p. 554.

⁸ Protoiereul CONSTANTINOS PAPAIAANNIS, *Istoria sfântă a Vechiului Testament*, vol. I-*Facerea*, trad. de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelistos, București, 2017, p. 84.

- două sute de ani, iar de la David încoace devine mult mai scăzută⁹: „*Anii noștri s-au socotit ca pâanza unui păianjen; zilele anilor noștri sunt șaptezeci de ani; Iar de vor fi în putere, optzeci de ani, și ce este mai mult decât aceștia, osteneală și durere*” (Psalmul 89, 10-11).

Pentru a înțelege că longevitatea oamenilor antediluvieni a fost mereu direct proporțională cu apropierea lor de Dumnezeu, vom încerca să facem o înșiruire a patriarhilor pe care ni-i prezintă cartea *Facerea*, împreună cu vârstele pe care aceștia le-au trăit pe pământ: Adam - 930 de ani; Set - 912 ani; Enos - 905 ani; Cainan - 910 ani; Maleleil - 895 de ani; Iared - 962 de ani; Enoh - 365 de ani (fiind „*mutat de Dumnezeu*” - cf. *Facerea* 5, 24); Matusalem - 969 de ani (cel mai vârstic om din istorie); Lameh - 753 de ani; Noe - 950 de ani; Sem - 600 de ani; Arfaxad - 465 de ani; Cainan - 460 de ani; Șelah - 460 de ani; Eber - 504 ani; Peleg - 339 de ani; Ragav - 339 de ani; Serug - 330 de ani; Nahor - 204 ani; Terah - 205 ani; Avraam - 175 de ani; Isaac - 180 de ani; Iacov - 147 de ani și Iosif - 110 ani.

La o privire de ansamblu asupra acestor vârste, vedem cum longevitatea scade treptat, odată cu reducerea „distanței” spirituale între om și Dumnezeu. În cazul potopului, observăm o scădere bruscă, cu mai bine de 300 de ani, a vieții umane, fapt confirmat de hotărârea lui Dumnezeu de a nimici omenirea datorită păcatului (cf. *Facerea* 6, 3, 5-8: „*Nu va rămâne Duhul Meu pururea în oamenii aceștia, pentru că sunt numai trup. Deci zilele lor să mai fie o sută douăzeci de ani. [...] Văzând însă Domnul Dumnezeu că răutatea oamenilor s-a mărit pe pământ și că toate cugetele și dorințele inimii lor sunt îndreptate la rău în toate zilele, I-a părut rău și S-a căit Dumnezeu că a făcut pe om pe pământ. Și a zis Domnul: „Pierde-voi de pe fața pământului pe omul pe care l-am făcut! De la om până la dobitoc și de la târâtoare până la păsările cerului, tot voi pierde, căci Îmi pare rău că le-am făcut*”. Noe însă a aflat har înaintea Domnului Dumnezeu”).

Aceste calcule nu trebuie să ne facă nicidecum să credem că, de pildă, Matusalem a fost cel mai drept om din Vechiul Testament, ori că Avraam, Isaac, Iacov sau Iosif au fost mai păcătoși decât Noe sau Adam. Vârstele oamenilor erau rezultatul stării generale de păcătoșenie a timpurilor pe care aceștia le-au trăit, iar vârsta fiecărui om în parte nu reflecta neapărat și sfințenia vieții lui.

Longevitatea era însă foarte necesară. Adam trăia încă atunci când s-a născut al șaselea urmaș al său, Iared, iar Iared trăia încă atunci când s-a născut

⁹ BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ - versiune diortosită după Septuaginta, redactată, adnotată și tipărită de BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 27; cf. și Preot Iconom Stavrofor DUMITRU BONDALICI, *Enciclopedia marilor personalități din Vechiul și Noul Testament*, Editura Diecezana, Caransebeș, 2005, p. 207.

al patrulea urmaș al său, Noe. Deci, putem observa cât de ușor ar fi fost să se transmită pe cale orală relatările despre crearea lumii, despre tot ceea ce Adam trăise în Eden, toate întâmplările privitoare la cădere și alungarea din Rai, despre fratricidul lui Cain, dar și despre urmașii primilor oameni. Însă cu toate că acești oameni au trăit peste 900 de ani, tot moartea a pus capăt și vieții lor. Odată ce a intrat păcatul în lume, moartea este deja de neocolit¹⁰.

Începând cu capitoul 5 al Cărții *Facerea*, urmărim de fapt istoria neamului care se poate numi de acum „*poporul ales*”: un popor afierosit de Dumnezeu, care transmite predania adevăratei închinări și evlavii, pregătindu-se ca în final să-L odrăslească pe Mesia Cel făgăduit încă dintru începuturi (*Facerea* 3, 15). Despre urmașii lui Cain (*Facerea* 4, 17-24) nu ni se spune mare lucru, pentru că ei nu fac parte din „*poporul ales*”¹¹.

Din numărul de ani arătat aici (și în pasajele următoare ale Cărții *Facerea*), este cu puțință să se socotească și anii de la crearea lumii până la potop, diferențele de vârstă dintre marii reprezentanți ai începuturilor omenirii, cine cu cine a fost contemporan, dar chiar și vârsta omenirii. Potrivit cifrelor din textul Vechiului Testament după Septuaginta, potopul a avut loc în anul 1656 de la crearea lumii, iar anul 2025, în care noi ne aflăm, ar coincide cu anul 7533 de la crearea lui Adam¹². De asemenea, dacă însumăm anii vieții lui Adam și ai urmașilor săi, constatăm că el trebuie să fi trăit foarte recent, cu circa 5500 de ani înainte de Hristos, adică în epoca fierului¹³.

În textul masoretic, cifrele mai diferă însă, dând un total al vârstei omenirii mai mic cu peste o mie de ani. Părinții Bisericii însă, nu s-au tulburat nicicând din pricina acestei deosebiri. De pildă, Fericitul Augustin o explică ca pe un lucru de mai mică însemnătate¹⁴.

În *Facerea* 6, 3, vestind potopul, „*Domnul Dumnezeu a zis: Nu va rămâne Duhul Meu pururea în oamenii aceștia, pentru că sunt numai trup. Deci zilele lor să mai fie o sută douăzeci de ani*”. Mulți interpretează eronat acest text, cum că de atunci oamenii ar mai trăi, ca vârstă maximă admisă pe pământ, 120 de ani. Însă observăm că Noe a trăit 950 de ani (cf. *Facerea* 9, 29), fiul său, Sem, a trăit 600 de ani (cf. *Facerea* 11, 10-11), iar toți urmașii lor până la Avraam au depășit vârsta de 200 de ani.

Așadar, cei „*o sută douăzeci de ani*” din *Facerea* 6, 3 nu se referă la durata vieții omului, ci la timpul dat pentru pocăință înainte de potop -

¹⁰ Protoiereul CONSTANTINOS PAPAIIANNIS, *op. cit.*, pp. 84-85.

¹¹ Ieromonah SERAFIM ROSE, *Cartea Facerii, Crearea lumii și întâiul om. Perspectiva creștin-ortodoxă*, Ed. a II-a, trad. Constantin Făgețan, Editura Sophia, București, 2011, p. 150.

¹² *Ibidem*, p. 149.

¹³ Prot. Dr. IOAN BUDE, *O necesară și mai corectă interpretare - dimpreună cu Sfinții Părinți – a textelor biblice despre „Nașterea” dintâi a lumii (Facerea 1,1-4, 26)*, Editurile Învierea și Eurobit, Timișoara, 2023, p. 101.

¹⁴ Ieromonah SERAFIM ROSE, *op. cit.*, p. 149.

arătându-se iarăși milostivirea lui Dumnezeu. Sfântul Efrem Sirul, comentând acest verset spunea: „*Dacă se pocăiesc în acest timp vor fi izbăviți de mânia ce va să vie asupra lor. Dar de nu se pocăiesc, prin faptele lor vor chema să se pogoare mânia asupra lor. Harul a dăruit o sută și douăzeci de ani de pocăință unei generații care, după dreptate, nu era vrednică de pocăință*”¹⁵.

Pentru a înțelege ce binecuvântare de la Dumnezeu reprezenta longevitatea și faptul că urmașii acestor oameni știau tainele vârstelor înaintașilor lor, putem constata că cei care nu au trăit la fel de mult ca și strămoșii biblici, își plâneau durata scurtă de viață pe care au avut-o. Astfel, întâlnim exemplul patriarhului Iacov, care la vârsta de o sută treizeci de ani, se plânga înaintea lui Faraon, în Egipt, că nu trăise prea mult, precum strămoșii săi: „*Zilele pribegiei mele sunt o sută treizeci de ani. Puține și grele au fost zilele vieții mele și n-am ajuns zilele anilor vieții părinților mei, cât au pribegit ei în zilele lor*” (Facerea 47, 9).

Dar, din toate acestea, deși longevitatea s-a datorat și apropierii de Dumnezeu și a reprezentat un dar al binecuvântării Sale pentru omenire, să nu rămânem însă cu impresia că este important doar numărul anilor pe care îi trăim, întrucât avem exemple de sfinți care au murit din fragedă tinerețe sau chiar martiri care și-au dat viața din pruncie. Deci, de o reală însemnătate nu este numărul anilor vieții noastre, ci felul în care o trăim. Puțini ani de viață bine plăcută lui Dumnezeu sunt mai de preferat decât mulți ani de viață păcătoasă. Pentru aceasta ne spune Scriptura: „*Bătrânețile cinstite nu sunt cele aduse de o viață lungă, nici nu le măsoară după numărul anilor. Înțelepciunea este la om adevărata căruntețe și vârsta bătrâneților înseamnă o viață neîntinată*” (Înțelepciunea lui Solomon 4, 8-9).

II. Preoția antemozaică

Instituirea preoției Vechiului Testament o regăsim în cuvintele lui Dumnezeu adresate lui Moise pe Muntele Sinai: „*Să iei la tine pe Aaron, fratele tău, și pe fiii lui, ca dintre fiii lui Israel să-Mi fie preoți Aaron și fiii lui Aaron: Nadab, Abiud, Eleazar și Itamar*” (Ieșirea 28, 1). Urmează aici, în capitolul 28 din cartea Ieșirea, o secțiune mai extinsă, în care sunt descrise amănunțit (în vederea confecționării) toate veșmintele liturgice, atât cele arhieresti (ce vor fi purtate de Aaron), cât și cele preoțești (ale fiilor săi), cu semnificațiile lor specifice. În final apare însă, o sentință prin care nu se

¹⁵ SF. EFREM SIRUL, *Tâlcuire la Cartea Facerii*, în *The Works of Our Father among the Saints, Ephraim the Syrian*, vol. 6, Moscova Theological Academy, Sergiev Posad; apud. Ieromonah SERAFIM ROSE, *op. cit.*, p. 152.

înveșnicește preoția ca taină, ci slujirea preoțească în sine: „*Aceasta să fie lege veșnică pentru el și pentru urmașii lui*” (Facerea 28, 43b)¹⁶.

De asemenea, în capitolul 29 se expune detaliat întreaga procedură de sfințire a arhiereului (Aaron) și a preoților (fiii lui): „*Iată ce trebuie să săvârșești asupra lor, când îi vei sfinți să-Mi fie preoți: [...]*” (Facerea 29, 1). Instrucțiunile speciale pentru ungerea preoților continuă în capitolul 40 din Cartea *Ieșirea*, unde Dumnezeu conchide: „*Să-i ungi [...] ca să-Mi fie preoți pentru totdeauna în neamul lor*” (Ieșirea 40, 15).

Deci, din aceste texte rezultă clar că Legea divină a preoției a fost dată lui Moise, precum și faptul că primii preoți din Vechiul Testament, Aaron și cei patru fii ai săi, au fost instituți, sfințiți și unși, potrivit instrucțiunilor divine.

Însă, în textele anterioare acestor pasaje, din cărțile *Facerea* și *Ieșirea*, întâlnim, sporadic, câteva referiri la existența unor preoți, înainte de instituirea lor de către Dumnezeu, ca de exemplu:

- a) „*Melchisedec era **preotul** Dumnezeului celui Preaînalt*” (Facerea 14, 18).
- b) „***Preotul** din Madian însă avea șapte fete care pășteau oile tatălui lor [...] Moise păștea oile lui Ietro, **preotul** din Madian [...]*” (Ieșirea 2, 16; 3, 1).
- c) „*Iar **preoții**, care se apropie de Domnul Dumnezeu, să se sfințească, ca nu cumva să-i lovească Domnul. [...] **Preoții** și poporul să nu îndrăznească a se sui la Domnul, ca să nu-i lovească Domnul*” (Ieșirea 19, 22, 24).

Ne întrebăm, firește, *cine* sunt acești preoți, *cine* i-a instituit pe ei, *cum* au fost aleși preoți și *ce* presupunea slujirea lor preoțească?

În cele ce urmează ne vom îndrepta privirea spre personalul cultic al așa-numitei „preoții” antemozaice, adică spre câțiva dintre capii de familie pe care ni-i prezintă perioada de dinainte de Legea lui Moise, dar și spre cei numiți în textele de mai sus „preoți”.

1. „Preoți” antediluvieni - ADAM, ABEL, ENOS

ADAM reprezintă prototipul genului uman¹⁷, fiind o ființă însuflețită, umblătoare, vorbitoare și relaționată a esenței, a voinței și a lucrării Dumnezeului creator¹⁸. Ca ființă înzestrată cu suflet rațional, i se atribuie

¹⁶ Prot. Dr. IOAN BUDE, *Temeiuri biblice noutestamentare cu privire la oficierea Sfințelor Taine și ierurgii bisericești*, Volumul V - Hirotonia, Editurile Învierea și Eurobit, Timișoara, 2019, p. 33.

¹⁷ Pr. VICTOR AGA, *Simbolica biblică și creștină - Dicționar enciclopedic*, Editura Învierea, Timișoara, 2005, p. 20.

¹⁸ L. RYKEN, J. C. WILHOIT și T. LONGMAN III, *Dicționar de imagini și simboluri biblice*, Editura Casa Cărții, Oradea, 2014, p. 6.

epitetele „*nefeș*” și „*ruah*”. Primul dintre ele, „*nefeș*” (gr. ψυχή) se referă la principiul vital sau puterea vieții corporale, iar „*ruah*” (gr. πνεῦμα) reprezintă principiul vieții spirituale¹⁹. Datorită acestor calități superioare celorlalte ființe create, Adam a fost desemnat de Dumnezeu stăpânitorul întregii creații, ca o ființă regală, care manifestă stăpânirea ca locțiitor al lui Dumnezeu pe pământ. Mențiunea din *Facere* 2, 19: „*Toate ființele vii să se numească precum le va numi Adam*”, îl face pe Adam, într-o anumită măsură co-părtaș la creație, ceea ce este o dovadă clară a înțelepciunii cu care a fost înzestrat omul primordial²⁰.

Odată cu harul binecuvântării de la creație: „*Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământ și-l supuneți [...]*” (*Facerea* 1, 28), Dumnezeu l-a înzestrat pe om cu o întreită demnitate de slujire: de **împărat** al întregii firi; de **luminător** (pedagog al creației), vestind – prin cuvânt și faptă - voia lui Dumnezeu și punând nume tuturor vietăților și plantelor și de **preot**, mulțumind lui Dumnezeu, preamărindu-L și mijlocind înaintea Lui, în numele său și al ființelor necuvântătoare²¹. Așadar, relația cultică a omului cu Creatorul său datează din momentul încoronării poemului creației, prin apariția fapturii umane, ca unic purtător al chipului lui Dumnezeu în întregul univers material²².

Preoția - ca aducătoare de jertfe spirituale și materiale - este legată structural de ființa omului și a Bisericii, ca mijloc în iconomia mântuirii. Și cum, după învățătura Sfinților Părinți, a existat o Biserică primordială și în Paradis, este de la sine înțeles că Adam a exercitat o slujire preoțească în Eden, prin aducerea de „jertfe spirituale”²³.

După căderea în păcat a primilor oameni și alungarea lor din rai, preoția începe să se exercite, nu numai prin jertfele spirituale, ci mai ales, prin jertfele materiale, aduse de către capii familiilor și de către conducătorii de triburi și seminții, după felul de ocupație al lor.

„*Și a adus ABEL din cele întâi-născute ale oilor sale și din grăsimea lor. Și a căutat Domnul spre Abel și spre darurile lui*” (*Facerea* 4, 4). În acest text întâlnim prima specificare a Scripturii cu privire la jertfele închinat lui Dumnezeu, înfățișându-ni-l pe Abel ca prototip al preoției levitico-aaronite și apoi al celei bazate în special pe jertfă.

¹⁹ Pr. Lect. DUMITRU ABRUDAN, *Creștinismul și Mozaismul în perspectiva dialogului interreligios* (Teză de doctorat în Teologie), în Revista „Mitropolia Ardealului”, Anul XXIV, Nr. 1-3, ianuarie-martie 1979, p. 113.

²⁰ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilia la Facere (I)*, Omilia XIV, 5, în vol. P.S.B. - 21, trad. de Pr. D. Fecioru, Editura IBMBOR, București, 1987, p. 164.

²¹ Pr. Prof. ISIDOR TODORAN, *Starea paradisiacă a omului și cea de după cădere*, în Revista *Ortodoxia*, anul VII, nr. 1/1955, pp. 30-31; cf. și Pr. IOAN MIRCEA, *Preoția harică și preoția obștească*, în Revista *Ortodoxia*, anul XXXI, nr. 2 (aprilie-iunie) / 1979, p. 232.

²² Prot. Dr. IOAN BUDE, *op. cit.*, p. 29.

²³ SERGHEI BULGAKOV, *Ortodoxia*, trad. de N. Grosu, Sibiu, 1933, p. 8; apud. Pr. IOAN MIRCEA, *art. cit.*, p. 232.

Calitatea esențială a jertfei lui Abel, care o deosebește de cea a lui Cain (cf. v. 3) este că a adus, nu din prisosul său, ci din cele mai bune, oile cele întâi-născute, adică pârga (gr. ἀπαρχή) celor pe care le avea, arătând că el avea sădite în conștiința sa cuvintele pe care Domnul le va porunci poporului Său mai târziu, prin Moise - cf. *Levitic 23, 10*: „*Vorbește fiilor lui Israel și le spune: Când veți intra în pământul pe care Eu vi-l dau vouă și veți face seceriș în el, cel dintâi snop al secerișului vostru să-l aduceți la preot*”.

Abel a adus o jertfă sângeroasă, spre deosebire de jertfa lui Cain. Însă există o deosebire de cu totul alt gen, decât cea materială, între cele două jertfe. Cain aduce cu zgârcenie, absolut formal, un dar de slabă calitate, pe când Abel dăruiește ceea ce are mai bun. Și într-un caz și în altul, darul reprezintă caracterul omului, dispoziția lui lăuntrică. „*Privirea*” Domnului este indiciul vizibil de primire a jertfei²⁴.

Ideea că Dumnezeu caută la fața celui drept și primește jertfele și rugăciunile celor care le aduc Lui cu inimă bună este regăsită și în cărțile sapiențiale ale Vechiului Testament - „*Jertfa celor fără de lege este urâciune înaintea Domnului, iar rugăciunea celor drepți este plăcerea Lui*” (*Pilde 15, 8*) sau „*Jerta dreptului unge jertfelnicul și mirosul ei bun este înaintea Celui Preaînalt. Ea este primită și pomenirea ei nu se va uita*” (*Sirah 35, 6-7*) și este bine punctată și de Sfântul Apostol Pavel cu referire clară la persoana lui Abel: „*Prin credință, Abel a adus lui Dumnezeu mai bună jertfă decât Cain, pentru care a luat mărturie că este drept, mărturisind Dumnezeu despre darurile lui*” (*Evrei 11, 4*).

Cel dintâi nepot al lui Adam, **ENOS**, este un personaj foarte vag menționat, căruia tindem să nu-i acordăm nicio importanță. Cu privire la acesta se face o precizare, aparent neesențială, dar privind-o în substrat, este extrem de grăitoare: „*Lui Set i s-a născut un fiu și i-a pus numele Enos. Atunci au început oamenii a chema numele Domnului Dumnezeu*” (*Facerea 4, 26*).

Acest verset arată realmente începutul unei închinări orânduie către Dumnezeu, odată cu Enos, motiv pentru care și toți urmașii lui Set sunt numiți mai târziu „*fiii lui Dumnezeu*” (cf. *Facerea 6, 2*)²⁵. În acest sens, tâlcuiește și Sfântul Ioan Gură de Aur acest verset, zicând: „*Nu este nume mai strălucitor decât o diademă, mai frumos decât purpura împărătească și nu poate fi o mai mare fericire decât aceea să ai nume care să cheme numele lui Dumnezeu, ca însăși chemarea lui Dumnezeu să-ți fie numele*”²⁶.

Versetul 26 de aici marchează cea dintâi stare de rugăciune amintită în Vechiul Testament, dar mai ales un început de sistematizare a cultului familial și a preoției primordiale și evidențiază calitatea superioară a slujirii practicate

²⁴ Prot. Dr. IOAN BUDE, *O necesară și mai corectă interpretare...*, ed. cit., p. 90.

²⁵ Ieromonah SERAFIM ROSE, *op. cit.*, p. 148.

²⁶ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Omiliile la Facere*, 21, 3, ed. cit., p. 249.

de Enos, o slujire prin care se motivează și se justifică spiritual actul jertfei materiale din exercitarea preoției generale²⁷.

Așadar, slujirea spirituală adusă de Enos și apoi de toți urmașii lui reprezintă mai întâi o prefigurare a preoției levitico-aaronită, iar apoi a preoției Mântuitorului Iisus Hristos, preoție care s-a concretizat prin Pătimirile, Moartea și Învierea Sa, iar întreaga preoție creștină are ca obiectiv exact ceea ce făceau oamenii, începând de la Enos: „*să cheme numele lui Dumnezeu*”.

2. Dreptul NOE

Timpul în care s-a născut **NOE** este marcat de o stare de degradare morală a întregii umanități, când pofta trupească ajunsese să domine și să miște conștiința oamenilor, depărtându-i de la ascultarea de Dumnezeu. Sentința pe care o dă Dumnezeu privind relația Sa cu acești oameni este una drastică și extrem de dură: „*Nu va rămâne Duhul Meu în oamenii aceștia în veac, pentru că trupuri sunt*” (Facerea 6, 3).

Manifestarea preoției lui Noe o remarcăm la coborârea din arcă, când ni se spune că „*a făcut Noe un jertfelnic Domnului; și a luat din animalele cele curate și din toate păsările cele curate și le-a adus ardere de tot pe jertfelnic. Iar Domnul Dumnezeu a mirosit mireasmă bună și a zis în inima Sa: Am socotit să nu mai blestem pământul pentru faptele omului, pentru că cugetul inimii omului se pleacă la rău din tinerețile lui și nu voi mai pierde toate vietățile, cum am făcut*” (Facerea 8, 20-21).

Un prim indiciu că Dumnezeu știa că Noe îi va aduce jertfă după potop îl întâlnim chiar din porunca Sa, prin care i-a spus să ia câte șapte perechi din animalele curate (Facerea 7, 2-3), din cele menite spre jertfă, ca nu cumva, fiind doar câte o pereche, să nimicească specia vreunei perechi²⁸. Ceea ce e însă specific lui Noe, nemaîntâlnit la ceilalți capi de familie, este zidirea jertfelnicului, primul altar de jertfă amintit de Sfânta Scriptură.

Dintru începuturi, Dumnezeu ne-a arătat că jertfele și rugăciunile adresate Lui nu sunt zadarnice și că El răspunde imediat, fără șovăire, celor care Îl cheamă. Acest lucru îl vedem și în jertfa lui Noe, căci Dumnezeu nu îl lasă să aștepte, ci îi răspunde imediat de cum „*a mirosit bună mireasmă*”, iar răspunsul nu îl constituie altceva decât dobândirea iertării și făgăduința că nu va mai pierde niciodată pe om. Deci, Dumnezeul nostru este un Dumnezeu prompt, Care răspunde imediat la glasul rugăciunii noastre și ne dăruiește nu doar cele pe care le-am cerut, ci cu mult mai mult, căci noi Îi oferim Lui jertfele ca niște oameni, pe când El ne oferă răspuns ca Dumnezeu.

²⁷ Prot. Dr. IOAN BUDE, *Temeiuri biblice... - Volumul V - Hirotonia*, ed. cit., p. 30.

²⁸ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, 24, 5, ed. cit., p. 295.

3. Patriarhii AVRAAM, ISAAC ȘI IACOV

AVRAAM s-a dovedit și el un reprezentant de seamă al preoției primordiale, care premerge celei levitico-aaronite, fiind într-un tot înscrisă în ființa aleșilor lui Dumnezeu, a capilor de familie. Avraam era mereu plin de recunoștință, față de toate binefacerile lui Dumnezeu, căci în fiecare loc în care își așeza cortul, se îngrijea înainte de orice, să zidească un altar, să aducă jertfe, să înalțe rugăciuni, împlinind în esență, cu mult timp înainte, legea Apostolului Pavel, pe care a transmis-o ucenicului său, Timotei²⁹: „... *să se roage în tot locul, ridicând mâini sfinte, fără de mânie și fără șovăire*” (I Timotei 2, 8).

Astfel, preoția lui Avraam s-a manifestat prin două aspecte: unul caracteristic cultului extern, concretizat prin jertfele aduse și zidirea altarelor de jertfă și altul, caracteristic cultului intern, constând din rugăciunile rostite, ca forme de dialog cu Creatorul Său. Ambele aspecte conduc spre strânsa legătură între creație și Creator, căci Avraam este numit „prieten al lui Dumnezeu”, iar Dumnezeu nu ezită să Se intituleze de nenumărate ori „Dumnezeul lui Avraam”³⁰.

a) Zidirea altarelor și aducerea jertfelor sângeroase - reprezintă cea dintâi formă concretă a cultului divin extern, pe care Avraam o întrebuințează în multe rânduri, afierosind lui Dumnezeu chiar locul în care s-a învrednicit a vorbi cu El. Textele din *Facerea* 12, 8; 13, 4, 18; 15, 9-17; 21, 33 și 22, 8-13 sunt dovezi clare care atestă cultul extern. Toate acestea vorbesc despre zidirea sau amenajarea unor spații liturgice, numite altare de jertfă sau jertfelnice. Ele aveau rolul de platforme pentru jertfe. Construirea lor marca și introducerea închinării unui anumit zeu pe un teritoriu nou, în cazul acesta al „Dumnezeului lui Avraam”. Privind materia de jertfă, aceasta e reprezentată de ființe din regnul animal, după cum îi poruncise Dumnezeu slujitorului Său, înainte de încheierea legământului: „*Gătește-Mi o junincă de trei ani, o capră de trei ani, un berbec de trei ani, o turturică și un pui de porumbel*” (*Facerea* 15, 9).

Apoi, modul în care jertfa era afierosită și bine-primită de Dumnezeu este descris în cadrul aceluiași moment ritualic ca un fenomen cu totul neobișnuit, fiind o demonstrație a implicării divine: „*iată un fum ca dintr-un cuptor și pară de foc au trecut printre bucățile acelea*” (*Facerea* 15, 17).

Momentul cel mai inedit de jertfă este evident cel de pe Muntele Moria (*Facerea* 22, 8-13), când, în ultimul moment, la poruncă divină este schimbată materia jertfei, fiind luat de pe jertfelnic Isaac, fiul făgăduinței divine și înlocuit cu un berbec, dând astfel caracterul obișnuit al jertfei.

Actul ritualic este însoțit în descrierile *Genezei* de două expresii care definesc dimensiunea lăuntrică a jertfei propriu-zise: „*s-a închinat Domnului*”

²⁹ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, 34, 4, ed. cit., p. 11.

³⁰ IVAN EVSEEV, *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale*, Editura Învierea, Timișoara, 2007, p. 60.

(cf. *Facerea* 12, 8) și „*a chemat numele Domnului*” (cf. *Facerea* 13, 4; 21, 33). Acestea ne lămuresc cu privire la faptul că jertfele nu au reprezentat niciodată ceva formal, ci au fost mereu expresii ale legăturii tainice cu Dumnezeu.

b) *Rugăciunea - forma dialogului lui Avraam cu Dumnezeu* - este cea de-a doua expresie a cultului avraamic, forma internă, care presupune dialogul neîntrerupt pe care Avraam l-a avut cu Dumnezeu. Aici vom aminti doar două episoade care atestă această formă de cult - rugăciunea: 1) modul în care Avraam a intervenit la Dumnezeu pentru a salva soarta cetății Sodomei, în care viețuia și nepotul său, Lot, dialog în care se remarcă în primul rând deplina smerenie: „*Iată, citez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere și cenușă*” (*Facerea* 18, 24) și 2) rugăciunea pentru eliberarea lui Abimelec de sub jugul stăpîniciei, în care fusese cuprinsă toată casa lui, căci cugetase a lua pe Sarra, deși cu neștiință și inimă nevinovată: „*S-a rugat Avraam lui Dumnezeu și Dumnezeu a vindecat pe Abimelec, pe femeia lui și pe roabele lui, și acestea au început a naște*” (*Facerea* 20, 17).

ISAAC a fost el însuși în postura de jertfă, pe muntele Moria, când tatăl său și-a dovedit cel mai înalt grad de ascultare față de Dumnezeu, chiar dacă aceasta implica să își sacrifice unicul fiu, dobândit după multă așteptare, la bătrânețe. Această jertfă reprezintă tipologic tocmai Jertfa supremă a Mântuitorului de pe Golgota, singura diferență fiind faptul că jertfa lui Isaac nu s-a consumat efectiv, căci fiul muritor, pe care Avraam l-a oferit lui Dumnezeu, nu a murit, iar Fiul nemuritor pe Care Dumnezeu L-a dat nouă oamenilor, a murit pe Cruce pentru noi³¹.

La rândul său, moștenind preoția capilor de familie de la tatăl său, Isaac a păstrat în întreaga viață o legătură strânsă cu Dumnezeul lui Avraam. Adesea, observăm cum Dumnezeu i Se arăta, călăuzindu-i, prin grăire directă, pașii în viață (de pildă, *Facerea* 26, 2-5 și 24), iar Isaac practica și un cult extern, înălțând jertfelnice lui Dumnezeu, pentru a chema numele Său: „*Acolo (la Beer-Șeba, n.n.) a făcut Isaac jertfelnic și a chemat numele Domnului și își întinse acolo cortul său. Și au săpat acolo slugile lui Isaac o fântână, în valea Gherarei*” (*Facerea* 26, 25).

IACOV, fiul lui Isaac, are parte de o experiență inedită, când, aflându-se într-un loc pustiu, în primejdii și având nesiguranța viitorului, Dumnezeu i se arată în vis, la capătul unei scări care unea cerul și pământul, întărindu-l, prin cuvintele: „*Iată, Eu sunt cu tine și te voi păzi în orice cale vei merge și nu te voi lăsa până nu voi împlini toate câte ți-am spus*” (*Facerea* 28, 15). Când s-a trezit din somn, Iacov a conștientizat că acela este un loc sfânt, și i-a pus

³¹ ORIGEN, *Omilia VIII la Facere*, PG 12, col. 205, 206, în vol. *Omilii, comentarii și adnotări la Geneză*, studiu introductiv, traducere și note de Adrian Muraru, Editura Polirom, 2006, p. 295-297.

numele Betel, care înseamnă „*casa lui Dumnezeu*”. Tot aici, el face o consacrare cu însemnătatea unui act de cult. Deși nu a avut mijloace pentru a ridica un monument în acel loc, a făcut ceva simplu: a luat piatra pe care o folosisese drept pernă, a pus-o dreaptă și a turnat pe ea untdelemn (cf. *Facerea 28, 18*)³². Mai târziu, la porunca Domnului, merge din nou la Betel și ridică un altar în amintirea faptului minunat când i S-a arătat Iahve, l-a ajutat în vreme de necaz și l-a binecuvântat (*Facerea 35, 7*). Tot acolo „*a așezat un stâlp de piatră și a săvârșit turnare peste el și a turnat peste el untdelemn*” (*Facerea 35, 14*).

Mai sunt și alte mențiuni, în care ni se arată că în viața lui Iacov a fost bine înrădăcinat cultul extern al jertfelor, întrucât după toate momentele de cumpănă, din care Dumnezeu l-a scăpat, el înălța câte un jertfelnic și aducea acolo jertfe, fie sângeroase, fie nesângeroase. De pildă, după învoirea cu Laban, „*a junghiat Iacov ardere de tot pe munte și a chemat pe rudele sale să mănânce pâine*” (*Facerea 31, 54*); după împăcarea cu fratele său, Isav și după ce a cumpărat partea de câmp din ținutul Sichem, pe care era cortul său, „*a înălțat acolo un jertfelnic și i-a pus numele El-Elohe-Israel*” (*Facerea 33, 20*); când a aflat că fiul său, Iosif, trăiește și domnește peste toată țara Egiptului, „*sculându-se cu toate câte avea, a mers la Beer-Șeba și a adus jertfă Dumnezeului tatălui său, Isaac*” (*Facerea 46, 1*).

Deci, Avraam și urmașii săi, Isaac și Iacov, deși nu erau preoți instituiți, făceau această slujbă preoțească, iar jertfele lor, aduse cu credință și curăție sufletească erau bine primite de Dumnezeu.

4. MOISE ca „preot” înainte de instituirea preoției levitico-aaronite

Deși Legea preoției mozaice a fost dată de Dumnezeu prin proorocul Moise, înainte de primirea acesteia pe Muntele Sinai, Moise, ca și înaintașii săi, în calitate de conducător al poporului evreu, a ridicat altare pe care aducea jertfe, fie de mulțumire, fie pentru a implora milostivirea și binecuvântarea cerului asupra celor pe care îi conducea³³, iar aceste acte de cult fac parte încă din preoția primordială, neinstitută, antemozaică.

De pildă, observăm că toate înfățișările lui Moise la Faraon și toate cererile sale de a fi eliberați evreii din Egipt au fost argumentate, potrivit poruncii dumnezeiești, tocmai prin îndeplinirea funcției preoțești, aceea de a aduce jertfe lui Dumnezeu în pustiu, pentru care aveau neapărată nevoie de eliberare. Porunca divină era următoarea: „*Atunci vei intra tu și bătrânii lui Israel la Faraon, regele Egiptului, și-i vei zice: Domnul Dumnezeu al Evreilor ne-a chemat. Lasă-ne să mergem în pustie, cale de trei zile, ca să aducem jertfă Dumnezeului nostru*” (*Ieșirea 3, 18*). Aceste cuvinte au fost reproduse de către

³² Protoiereul CONSTANTINOS PAPAIIANNIS, *op. cit.*, p. 218.

³³ Ierom. drd. MODEST ZAMFIR, *art. cit.*, p. 599.

Moise, de mai multe ori, înaintea Faraonului: *Ieșirea* 4, 23; 5, 1; 7, 16; 8, 1, 20, 26-27; 9, 1, 13; 10, 3, 26.

După primele plăgi, la auzul cuvintelor lui Dumnezeu, Faraon a părut înduplecat a-i lăsa să plece, ba chiar, potrivit cuvintelor sale, putem observa că Faraon începe să manifeste, chiar și pentru puțin timp, credința în Dumnezeul cel adevărat: „*Eu vă voi lăsa să aduceți jertfă Domnului Dumnezeului vostru, în pustie, dar să nu vă duceți departe. Rugați-vă dar Domnului pentru mine!*” (*Ieșirea* 8, 28). Dar Domnul a învârtosât inima lui Faraon și nu a vrut să le dea drumul. Într-un final, în urma plăgii a zecea, care a adus moartea întâilor-născuți ai egiptenilor, Faraon i-a chemat pe Moise și Aaron și le-a zis: „*Sculați-vă și ieșiți din pământul poporului meu! Și voi, și fiii lui Israel! Și duceți-vă de faceți slujbă Domnului Dumnezeului vostru, precum ați zis. Luați cu voi și oile și boii voștri, cum ați cerut, și vă duceți și mă binecuvântați și pe mine!*” (*Ieșirea* 12, 31).

De asemenea, în timpul peregrinării prin pustie, a avut loc bătălia dintre Amaleciți și Israeliti în localitatea Rafidim. În timpul luptei, Moise manifesta o altă formă de cult, o formă de rugăciune, care a fost ascultată de Dumnezeu: „*Când își ridica Moise mâinile, biruia Israel; iar când își lăsa el mâinile, biruiau Amaleciții [...] Și a zdrobit Iosua pe Amalec și tot poporul lui cu ascuțișul sabiei*” (*Ieșirea* 17, 11-13). Iar, în urma biruinței israeliților, „*Moise a făcut un jertfelnic Domnului și i-a pus numele: Domnul este scăparea mea*” (*Ieșirea* 17, 15). Pe acest altar a adus jertfă de mulțumire, așa cum urma să mai aducă și înainte de a primi poruncile referitoare la confecționarea Cortului (*Ieșirea* 24, 5-6) și înainte de a afierosi pe leviți slujbei lui Dumnezeu (*Ieșirea* 29, 1-46).

Cu Moise, sensul jertfei în viața religioasă a poporului evreu se definește și mai clar. Făgăduința făcută de Dumnezeu odinioară lui Avraam, nu va mai fi un simplu legământ sau alianță, ci un legământ încheiat prin Lege și pecetluit prin sânge la poalele Muntelui Sinai. Primind deci, poporul prin Moise toate cuvintele Domnului și legile, a răspuns într-un glas: „*Toate cuvintele pe care le-a grăit Domnul le vom face și le vom asculta*” (*Ieșirea* 24, 3). Atunci Moise a scris toate cuvintele Domnului și „*a zidit jertfelnic sub munte și a pus doisprezece stâlpi, după cele douăsprezece seminții ale lui Israel*” (*Ieșirea* 24, 4). Moise a stropit deopotrivă altarul și poporul cu sângele jertfei, rostind: „*Acesta este sângele legământului pe care l-a încheiat Domnul cu voi, după toate cuvintele acestea*” (*Ieșirea* 24, 8). De atunci, în multitudinea jertfelor levitice se va trăi mereu anamneza marilor revelații de la Horeb și Sinai, izbăvirea din robie și primirea Legii³⁴.

³⁴ Prot. Dr. IOAN BUDE, *Conotații biblice despre „jertfa vie” și limbajul imnic-euharistic*, Ediția a II-a - revizuită și îmbogățită, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2007, p. 18.

5. Preotul IETRO din Madian

Ietro care înseamnă „cel nobil”, denumit în alte locuri și Raguel (cf. *Ieșirea 2, 18*), care înseamnă „păstorul lui Dumnezeu”, este un alt preot pomenit în Sfânta Scriptură înainte de instituirea Legii preoției mozaice. El era preot în Madian și a devenit socrul lui Moise (cf. *Ieșirea 2, 15-21*). Sub denumirea de Madian sunt desemnate în general triburile nomade din deșertul siro-arab, a căror influență a ajuns până în peninsula Sinai, ca atare localitatea este situată în general în Arabia, la sud de Edom. Nici despre el nu știm mai mult decât că era căpetenia unui trib nomad (madianiții) și că era dintre păstorii „care chemau numele adevăratului Dumnezeu”³⁵.

Un moment extrem de important care ne dezvăluie manifestarea preoției lui Ietro în acte de cult, îl întâlnim în pustiu, după plecarea de la Rafidim spre muntele Sinai, înainte de a primi Legea, când Moise are parte de o surpriză extrem de plăcută și anume, de întâlnirea cu mica sa familie, adusă acolo chiar de către socrul său. După ce Moise i-a povestit socrului său cum i-a izbăvit Dumnezeu din mâinile lui Faraon și ale egiptenilor, Ietro a exclamat: „*Binecuvântat este Domnul, Care v-a izbăvit din mâinile Egiptenilor și din mâna lui Faraon, Cel ce a izbăvit pe poporul acesta din stăpânirea Egiptenilor. Acum am cunoscut și eu că Domnul este mare peste toți dumnezeii, pentru că a smerit pe aceștia*” (*Ieșirea 18, 10-11*). După aceste cuvinte, Ietro „*a adus lui Dumnezeu ardere de tot și jertfă. Și au venit Aaron și toți bătrânii lui Israel să mănânce pâine cu socrul lui Moise înaintea lui Dumnezeu*” (*Ieșirea 18, 12*).

Tâlcuind însemnătatea acestui eveniment, Sfântul Chiril al Alexandriei spune: „*Oare nu vei recunoaște că madianitul era de neam străin și din neamuri? Căci nu odrăslise din rădăcina lui Avraam. Dar era de altfel și el preot și închinător al religiei naturale răspândite în acel timp pe pământ. Se închinau și ei, căci credeau și ei în felul lor unui Dumnezeu preaînalt. Deci și Ietro era unul care avea, după câte se pare, o astfel de religie. De aceea, când află cele făcute de Dumnezeu spre mântuirea lui Israel, cucerit de mărturisirea mărețe și minunate, vine cu toată casa și cu tot neamul la Moise. Apoi, se mișcă și la hotărârea de a cugeta că Dumnezeu este unul și singur, pe urmă și la datoria de a-I aduce Lui jertfe. [...]*”³⁶

³⁵ A. P. LOPUHN, *Istoria biblică. Vechiul Testament*, trad. de P. F. Nicodim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, tomul II, București, 1944, p. 64; cf. și NICOLAE KRUTIŢKI, *Învățătura Vechiului și Noului Testament despre dregătoria de păstor*, trad. A. Zarea, în *Glasul Bisericii*, anul XXI, nr. 7-8 (iulie-august)/1962, pp. 830-831; apud. Preot Profesor ENE BRANIȘTE, *Vocație și responsabilitate în slujirea preoțească*, Editura Basilica, București, 2014, p. 18.

³⁶ SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Închinarea și slujirea în duh și adevăr*, III, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, în P.S.B. 40, E.I.B., București, 1994; apud. Preot IOAN SORIN USCA,

6. MELCHISEDEC - preotul Dumnezeuului celui Preaînalt

Contemporan cu renumitul patriarh Avraam este un personaj care apare „ex abrupto”³⁷ în relatarea veterotestamentară a Cărții Facerea. Este o figură învăluită în mister, pe cât de emblematică, pe atât de contrariantă și enigmatică, pe nume Melchisedec, cu o dublă titulatură: „*rege al Salemului*” și „*preot al Dumnezeuului Celui Preaînalt*”. Astfel, el este un personaj hieratic, cu nume simbolic, care cumulează întru sine attributele regale și pe cele sacerdotale³⁸.

Prezența personalității sale în Vechiul Testament este extrem de redusă, el fiind întâlnit doar în scurtul episod din Facerea 14, 18-20, precum și într-o mențiune din Psalmul 109, 4. Abia în Noul Testament, Apostolul Pavel dezleagă, într-o oarecare măsură, misterul lui Melchisedec, menționându-i numele de 8 ori în cuprinsul capitolelor 5-7 ale *Epistolei către Evrei*, ultimul fiind dedicat în totalitate persoanei și preoției enigmaticului rege-arhiereu.

În *Evrei* 7, 1-2 se menționează că „*acest Melchisedec, regele Salemului, preot al Dumnezeuului Preaînalt [...]*” se tâlcuiește rege al dreptății (gr. „*βασιλεὺς δικαιοσύνης*”) apoi și rege al Salemului (gr. „*βασιλεὺς Σαλήμ*”), adică rege al păcii (gr. „*βασιλεὺς εἰρήνης*”). La aceste însușiri mesianice mai adăugăm funcția sacerdotală, precizată atât de Moise în *Facerea* 14, 18, cât și de Sfântul Pavel în *Evrei* 7, 1, și anume cea de „*preot al Dumnezeuului Celui Preaînalt*” (gr. „*ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου*”).

Așadar, din *Evrei* 7, 1-2 obținem întrepătrunderea impecabilă a celor două demnități fundamentale ale lui Melchisedec – arhierească și împărătească - care își găsesc perfectă împlinire în Persoana Domnului Hristos. La toate acestea, Sfântul Ioan Hrisostomul face o justă remarcă: „*Ce om ar putea fi împărat al dreptății și al păcii? Nimeni altul decât numai singur Domnul nostru Iisus Hristos!*”³⁹.

Deși capitolul care dezvăluie personalitatea misticului rege și preot Melchisedec nu precizează nimic despre pâinea și vinul cu care acesta îi iese în întâmpinare lui Avraam, totuși nu putem să trecem cu vederea și să nu identificăm în această ofrandă nesângeroasă, prefigurarea Jertfei euharistice⁴⁰. Această relație tipologică este des întâlnită în exegezele Sfinților Părinți, dintre care alegem să-l cităm pe Sfântul Ioan Damaschin, care zice: „*După cum preotul acela - Melchisedec - era tipul și icoana adevăratului Arhiereu - Iisus*

Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți, vol. 2 - Ieșirea, Editura Christiana, București, 2002, pp. 65-66.

³⁷ Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA, *op. cit.*, p. 113.

³⁸ Preot Iconom Stavrofor DUMITRU BONDALICI, *op. cit.*, p. 208.

³⁹ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Epistola către Evrei*, Omilia XII, în vol. „*Comentariile sau explicarea Epistolei către Evrei*”, trad. de Theodosie Athanasie, Tipografia Cărților Bisericești, București, 2000, p. 177.

⁴⁰ JEAN DANIELOU, *Bible et Liturgie*, Paris, 1958, pp. 196-201; apud. *Septuaginta 1 - Geneza. Exodul. Leviticul. Numerii. Deuteronomul*, coordonat de Cristian Bădiliță și alții, Editura Colegiul Noua Europă – Polirom, 2004, p. 85.

Hristos - tot așa, masa aceea - pâinea și vinul - preînchipuia masa aceasta mistică - Sfânta Euharistie”⁴¹.

Un alt aspect este atitudinea dintre Avraam și Melchisedec, adică, pe de o parte unul binecuvântează, iar, pe de altă parte, celălalt dă zeciuală.

Superioritatea lui Melchisedec față de Avraam este expres precizată de Apostolul Pavel: „Fără nicio îndoială, cel mai mic ia binecuvântare de la cel mai mare” (Evrei 7, 7) și chiar după cea mai elementară logică este evident că „binecuvântarea coboară de la părinte la copil, de la rege la supus, de la preot la mirean, într-un cuvânt, de la superior la inferior”⁴².

Apoi, detaliul că „Avram i-a dat lui Melchisedec zeciuală din toate” (Facerea 14, 20b) apare ca o reacție a lui Avraam la binecuvântarea lui Melchisedec. Acordarea zeciuielii reprezintă un act de supunere a lui Avraam față de o autoritate majoră: regală și preoțească⁴³, act care ne duce în aceeași direcție, spre descoperirea măreției lui Melchisedec: „Vedeți dar cât de mare e acesta, căruia chiar patriarhul Avraam i-a dat zeciuală din prada de război” (Evrei 7, 4).

Sfântul Pavel extinde supunerea față de regele-preot Melchisedec de la Avraam la toți succesorii săi: „Prin Avraam a dat zeciuală și Levi, cel ce lua zeciuală, fiindcă el era încă în coapsele lui Avraam când l-a întâmpinat Melchisedec” (Evrei 7, 9-10). Deci, toți urmașii lui Avraam, care erau în coapsele sale, inclusiv preoții mozaici, deși considerați cei cărora toți se supuneau, ca fii ai lui Levi, totuși recunoșteau superioritatea lui Melchisedec⁴⁴.

Sfântul Maxim Mărturisitorul propune o perspectivă exegetico-tipologică de înțelegere a lipsei originilor lui Melchisedec: „Singur Domnul nostru Iisus Hristos este prin fire și în adevăr fără tată și fără mamă și fără neam și n-are nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții. Fără mamă pentru caracterul nematerial, netrupesc al nașterii Lui dinainte de veci din Tatăl. Fără tată, după nașterea de jos, temporală, din mamă și în trup, care nu s-a produs datorită zămislirii prin sămânță. Fără neam, întrucât modul ambelor Lui nașteri este inaccesibil și necuprins. Și n-are nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții, fiind fără început, fără sfârșit și cu totul nemărginit, ca Cel Ce e prin fire Dumnezeu”⁴⁵.

Concluzionând, putem afirma că în persoana lui Melchisedec vedem prototipul lui Hristos Cel preamărit și Înviat. Într-adevăr, doar Acesta se descoperă în același timp atât ca Om nou, ca Fiu al lui Dumnezeu veșnic, cât

⁴¹ SF. IOAN DAMASCHIN, *Dogmatica*, IV, 13, în vol. *Opere complete II*, Editura Gândul Aprins, București, 2017, p. 421.

⁴² Pr. Asist. VASILE MIHOC, *Iisus Hristos Arhiereu, după Epistola către Evrei*, articol publicat în revista *Ortodoxia*, nr. 2/1983, p. 187.

⁴³ F. PRAT, *La Théologie de Saint Paul*, I-ère partie, ed. a 12-a, Paris, 1924, p. 450; apud. Prot. Dr. IOAN BUDE, *Temeiuri biblice ...*, volumul V – *Hirotonia*, ed. cit., p. 47.

⁴⁴ Prot. Dr. IOAN BUDE, *op. cit.*, p. 47.

⁴⁵ SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, trad. de Pr. Prof. D. Stăniloae, București, 1983, p. 142.

și ca Arhiereu veșnic. Despre Iisus Hristos Înviat se poate spune cu adevărat că e un Om „fără tată, fără mamă, fără genealogie”, căci Învierea Sa a fost cu adevărat o „nouă naștere” a naturii Sale omenești în care n-a intervenit nici tată, nici mamă omenească și care a făcut din El un „întâi-născut” cu totul fără genealogie: „... *El este Începutul, Întâiul născut din morți, ca să fie El Cel dintâi întru toate. Căci în El a binevoit Dumnezeu să sălășluiască toată plinirea*” (Coloseni 1, 18b-19).

Concluzii

Având în vedere cele tratate în acest studiu, putem desprinde două idei esențiale: vârstele înaintate ale oamenilor de la începuturi au fost semn al binecuvântării divine, datorită vieții lor sfinte, iar privind preoția, deși aceasta nu era instituită până la Moise, au existat reprezentanți ai poporului care primeau mesajele de la Dumnezeu, înălțau rugăciuni și aduceau jertfe materiale.

Cei numiți *patriarhi* biblici, adică capii de familie, care s-au remarcat, începând cu Adam și până la Moise, au o caracteristică aparte, nemaiîntâlnită de atunci, și anume longevitatea. Aceasta era pe de o parte, dovada faptului că oamenii duceau o viață mai apropiată de Dumnezeu, o viață curată, ca o reminiscență a vieții desăvârșite din Eden, iar longevitatea a scăzut odată ce starea oamenilor se îndrepta tot mai mult spre păcat.

Înainte de instituirea preoției prin Moise, orice om se socotea în drept să exercite funcția sacramentală a preoției și în mod deosebit, capii de familie. Aceștia, fără a avea o chemare specială, aduceau jertfe în numele casnicilor lor și impuneau anumite reguli de comportare, ca de pildă opreliștea impusă oamenilor de a bea sânge și de a ucide oameni, prin Noe (cf. *Facerea* 9, 4-6) sau legea circumciziei dată lui Avraam și urmașilor săi (cf. *Facerea* 17, 1-17)⁴⁶. În plus, o preoție cu totul deosebită este preoția lui Melchisedec, care este chiar tipul preoției veșnice, iar însăși preoția lui Mesia are caracterul preoției lui Melchisedec⁴⁷.

În fine, nevoia din ce în ce mai acută a oamenilor de a aduce jertfe, atât pentru păcatele proprii ale fiecăruia, cât și pentru ale tuturor la un loc, spre a obține o mai bună relație cu Dumnezeu, a impus instituirea preoției propriu-zise, levitico-aaronită, precum și legalizarea și organizarea ei, odată cu darea Legii, pe Muntele Sinai, prin Moise, alesul lui Dumnezeu. De aceea, Sfântul Apostol Pavel spune că „*Legea s-a dat poporului pe temeiul preoției lor*” (Evrei 7, 11)⁴⁸.

⁴⁶ Ierom. drd. MODEST ZAMFIR, *art. cit.*, p. 599.

⁴⁷ Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA, *Preoția în lumina Vechiului Testament*, în *Revista Mitropolia Banatului*, Anul XXVII, nr. 7-9/1977, p. 510.

⁴⁸ Preot IOAN MIRCEA, *art. cit.*, p. 232; cf. și Prot. Dr. IOAN BUDE, *op. cit.*, p. 31.